

33. UČITEL JAKO PŘÍJEMCE DÁVEK NA DÍTĚ

TÉMA: SYSTÉMOVÁ PODPORA

Anotace

Pokud se sociální znevýhodnění dítěte projevuje i tak, že za něj zákonní zástupci neplatí škole poplatky za pomůcky, případně školní výlety, družinu nebo obědy, je možné zajistit prostředky na pokrytí těchto výdajů pro dítě tím, že jako příjemce části státní sociální podpory, kterou rodina na dítě pobírá, bude ustanoven učitel. Jedná se o účinnou cestu, kterou je však třeba pečlivě zvážit a vyjednat jak s rodinou, tak s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD). Je to tedy nástroj vhodný pouze v situaci, kdy rodiče dlouhodobě nekryjí náklady dítěte, zároveň je ale možné navázat s rodinou i s OSPOD takovou spoluprací, že výsledkem bude spokojenost na všech stranách, nikoliv konflikt. Z našich zkušeností vyplývá, že toho lze dosáhnout. Tento nástroj je dlouhodobě využíván na několika základních školách.

Praxe

Přídavek na dítě je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi, která jim pomáhá krýt náklady spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, které žije v rodině, jejíž rozhodný příjem je nižší než 2,4 násobek částky životního minima rodiny. Pro nárok na dávku se posuzuje příjem za předchozí kalendářní rok, za příjem se považuje i rodičovský příspěvek.

TIP

Přídavek je vyplácen ve třech výších podle věku nezaopatřeného dítěte. Aktuálně (k únoru 2013) je výše této dávky 500 Kč měsíčně (do 6 let dítěte), 610 Kč měsíčně (6 až 15 let) a 700 Kč měsíčně (15–26 let).

Přídavek na dítě pobírá většinou zákonný zástupce dítěte, který o dávku požádal a splnil daná kritéria. V případě, že není naplňován účel této dávky a dávka není využívána na výživu a výchovu dítěte, kterému byla přiznána, dochází k poškozování zájmu dítěte a Úřad práce může stanovit se souhlasem i bez souhlasu zákonného zástupce nového, zvláštního příjemce dávky, kterým může být ve vztahu k dítěti cizí osoba, např. třídní učitel. Případné stanovení zvláštního příjemce dávky je na Úřadu práce. Posouzení toho, zda rodina dávku využívá v zájmu dítěte, nebo ne, je na příslušném orgánu sociálně-právní ochrany dítěte, který by měl provést šetření v rodině.

Ve školách je mnoho dětí, které vlivem nejrůznějších okolností dlouhodobě nemají zajištěné základní pomůcky, psací potřeby, učebnice či sešity

pro řádnou práci ve škole, nemají cvičební úbor, prezůvky. Většinou se neúčastní žádných školních akcí, divadelních představení, výchovných koncertů, škol v přírodě či lyžařských výcviků. Nestravují se ve školní jídelně, nenavštěvují žádné zájmové kroužky ani školní družinu. Sociálně znevýhodněné děti jsou ze školního kolektivu vyčleňovány svou vlastní rodinou, v kolektivu nemají stálou pozici a velice obtížně si ji budují. Znevýhodnění dítěte lze vzhledem k jeho vydělení ze školních aktivit, často spojenému s nízkou docházkou do školy, jen velmi obtížně kompenzovat. Přesto je možné situaci změnit a v této příručce popisujeme několik praxí ověřených postupů:

1. Je možné sociálně znevýhodněným dětem zajistit slevy na obědy a školní družinu, případně na zájmové kroužky (viz karta Školní družina).
2. Je také možné zkvalitnit komunikaci s rodiči a zprůhlednit pravidla pro docházku do školy a důsledně a korektně vyžadovat jejich dodržování

TIP

Konkrétní rady najdete v kartě I7 Jak zlepšit vztah školy s rodiči, praktický manuál pro rodiče a 32 Jak snížit absence u žáka se sociálním znevýhodněním?

3. Je možné požádat Úřad práce o to, aby byl učitel nebo jiný pracovník školy ustanoven zvláštním příjemcem dávky státní sociální podpory – přídatku na dítě, čemuž se věnujeme v tomto textu. Tento nástroj je poměrně krajním řešením a lze jej doporučit pouze v případě, že je doplněn o další podpůrné nástroje (včetně dvou výše zmíněných). Je také vhodný pouze v situaci, kdy máme ve škole dítě, jehož zákonní zástupci mu dlouhodobě nehradí v podstatě žádné náklady spojené se školou, včetně obědů ve dnech odpoledního vyučování, a je tedy možné usuzovat, že zajištění prostředků by dítěti výrazně pomohlo v jeho zapojení do třídního kolektivu a v jeho školní úspěšnosti.

V praxi postupujeme takto:

1. Situaci žáka opakovaně prodiskutujeme s rodiči. Vysvětlíme jim, jak velký význam má hrazení pomůcek, obědů a školních akcí pro školní úspěšnost dítěte a jeho zapojení do kolektivu. Opakovaně žádáme rodiče ústně i písemně o nápravu. Pokud rodiče svůj přístup nezlepší, nastíníme jim možnost, že by se škola stala příjemcem přídatku na dítě a z těchto peněz by zcela průhledně dítěti hradila jeho náklady. Situace dítěte by se zlepšila a rodiče by se nemuseli o hrazení nákladů starat. Jednalo by se zároveň o ustanovení omezené na jeden rok, a pokud by rodiče svůj přístup změnili, stali by se po roce příjemcem dávky znovu oni. Vysvětlíme rodičům,

že zájem dítěte je pro nás prioritou a prostředky na hrazení nákladů dítěte musíme společně nalézt. Vysvětlíme jim proces, kterým se zvláštní příjemce ustanovuje, a pokusíme se zajistit jejich souhlas.

2. Zatelefonujeme na příslušný OSPOD a zjistíme si dle příjmení, který pracovník případ dítěte vyřizuje. Situaci nebudeme s pracovníkem řešit po telefonu, protože to odporuje zákonu o ochraně osobních údajů.

Pracovníkovi zašleme podnět na prošetření stavu v rodině, kde uvedeme důvody, proč se domníváme, že by dítě mohlo být dítětem ohroženým ve smyslu § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, a kde požádáme o ustanovení zvláštního příjemce dávky státní sociální podpory – přídatku na dítě.

3. Žádost je možné poslat i hromadně na několik dětí. Uvádíme jméno, rodné číslo, bydliště dítěte, pro rychlejší komunikaci telefonické spojení na rodiče, pokud ho máme.
4. Oznámení nazveme Návrh na zvláštního příjemce dávek SSP (státní sociální podpory) a uvedeme, že navrhujeme ustanovit zaměstnance školy jako zvláštního příjemce dávky pro uvedeného žáka.
5. Do oznámení uvedeme všechny důvody, které nás vedou k těmto krokům. V praxi mezi ně nejčastěji patřilo:

- zákonní zástupci dosud neuhradili žádné školní pomůcky
- dítě opakovaně nemá svačiny, obědy nemá uhrazené ani ve dnech s odpoledním vyučováním
- neúčastní se žádných akcí školy z důvodu nedostatku financí
- nenavštěvuje žádné kulturní akce, divadla, kina z důvodu nedostatku financí
- nikdy nebylo na škole v přírodě nebo na lyžařském kurzu
- nemá žádné školní vybavení, batoh, psací potřeby, žádné pomůcky na estetickou a výtvarnou výchovu
- rodiče nedochází na třídní schůzky, nekomunikují, odmítají hradit pomůcky
- častá absence dítěte ve škole

6. OSPOD provede šetření v rodině, vyjádří se k navrhovanému opatření a odešle zprávu na příslušný Úřad práce s vyjádřením, zda se stanovením zvláštního příjemce dávky souhlasí, nebo ne. Ve většině případů se jedná o rodiny, které již OSPOD má v péči, proto zpravidla po jednom šetření situaci vyhodnotí a podnět na stanovení zvláštního příjemce dá. Pokud se jedná o novou rodinu, je provedeno několik šetření, než OSPOD dojde

k rozhodnutí. V některých případech je to dlouhodobá záležitost a škola posílá na OSPOD podnět opakovaně. Stalo se také, že po první návštěvě OSPOD rodina zajistila nápravu a situace dítěte se zlepšila. Tak bylo dosaženo zlepšení, aniž došlo k ustanovení zvláštního příjemce dávky.

7. Před rozhodnutím o stanovení zvláštního příjemce dávky Úřad práce požaduje, aby OSPOD doložil své stanovisko. Obvyklá praxe je, že pokud OSPOD ustanovení zvláštního příjemce doporučí, Úřad práce jej stanoví. Pokud by rodina přídavek na dítě nepobírala nebo na něj neměla nárok, je žádost zcela bezpředmětná a v tomto případě je nástroj neúčinný.
8. Nejlepším řešením se jeví stav, kdy jsou zákonní zástupci o všem dokonale informováni ze školy a také přes pracovníka OSPOD a se stanovením zvláštního příjemce souhlasí. Z naší praxe vyplývá, že je možné vše rodičům vysvětlit tak, aby s ustanovením souhlasili. Může však nastat situace, kdy rodina nechce komunikovat, nechce problémy řešit a nemá zájem cokoliv ve škole uhradit a situaci dítěte zlepšit. V takovém případě je posouzení na OSPOD, který může vydat souhlasné stanovisko, a příslušný Úřad práce pak stanoví zvláštního příjemce dávky i bez souhlasu zákonných zástupců. Takové řešení je však krajní a rizikem je konfliktní situace s rodiči dítěte.

TIP

Stanovení zvláštního příjemce dávek státní sociální podpory i bez souhlasu zákonných zástupců se opírá o zákon 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, § 59.

9. Pokud Úřad práce rozhodne o ustanovení zvláštního příjemce dávky, osloví školu, aby se navrhovaný zvláštní příjemce dostavil na Úřad práce a vyplnil formulář a žádost o přídavek na dítě a také doložil svůj souhlas, že on jako vybraná osoba bude určen a uváděn jako zvláštní příjemce dávky na dané dítě. Je nutné si ohlídat a případně se dotazovat na ÚP, jak jsou s vyřízením žádosti daleko.
10. Zvláštního příjemce stanoví ředitel školy. Příjemcem může být přímo ředitel školy, zástupce, třídní učitel nebo speciální pedagog – jakákoli bezúhonná fyzická osoba, zaměstnanec školy.
11. Po stanovení zvláštního příjemce dávky a po vyplnění žádosti o přídavek pošle Úřad práce doporučeně výhradně do rukou adresáta a také na adresu školy rozhodnutí o stanovení příjemce a o přiznání dávky – přídavku na dítě.
12. Od následujícího kalendářního měsíce bude na účet školy chodit pravidelně pod jménem dítěte či jeho rodným číslem (to už je na individuální dohodě) stanovená částka.

13. Vhodné je zřídit samostatnou účetní kolonku pro každé dítě zvlášť, kde evidujeme veškeré příjmy a oproti tomu veškeré výdaje (pomůcky, platby), které naplnily účel dávky a byly vyčerpány pouze pro dané dítě v jeho prospěch. Jedná se o zcela jasnou a průhlednou evidenci, do které mohou kdykoliv nahlédnout zákonní zástupci, aby věděli, co bylo dítěti z dávky pořízeno. Protože k pořízení pomůcek bylo vyvinuto značné úsilí, zakoupené pomůcky a věci necháváme ve škole, aby nedošlo k jejich ztrátě či zcizení a aby je dítě mělo denně k dispozici. V dosavadní praxi bývají z peněz hrazeny obědy, sešity, tužky, pracovní sešity, penál, desky, přezůvky, cvičky, krabička na svačinu, případně vstupné na kulturní akce, a dokonce se daří i našetřit na školu v přírodě. O tom, co dítě potřebuje, rozhoduje stanovený příjemce dávek, který je pracovníkem školy a je v denním kontaktu s učiteli a především s dětmi, ale také s rodiči. Rovněž je možné, aby některé věci zakoupili pro dítě i rodiče – doloží-li nákup paragonem, je jim z dávky částka vyplacena. Přebytek na účtu nebývá, protože výše dávky většinou na všechny výdaje ani nestačí. V případě, že se přebytek objeví, zůstává na účtu a peníze samozřejmě nelze vyčerpat jinak než pro dané dítě.
14. První žádost o přidavek na dítě je časově omezena vždy do dalšího období, kdy se o dávku běžně žádá (cca 1 rok). Po uplynutí této doby je nutné žádost podat znovu, pokud stále trvá situace, kdy je třeba prostředky pro úhradu nákladů dítěte zajistit tímto způsobem. V druhé žádosti je možné požadovat příznání zvláštního příjemce dávky na delší dobu, např. na dobu školní docházky žáka.

Rizika

Rizikem je nevole zákonných zástupců. Pokud je jim však problematika dostatečně vysvětlena a je jim ukázáno, co všechno bude z peněz dítěti hrazeno, jaké to pro dítě bude mít výhody, většinou se podaří jejich souhlas získat.

Je třeba se vyvarovat nedostatečné informovanosti rodičů o tom, kdo dávku pobírá, jak celá transakce probíhá, dokdy bude probíhat a co všechno bylo dítěti za peníze pořízeno. Nutné je s rodinou udržovat kontakt, podporovat, motivovat, zdůrazňovat školní úspěšnost dítěte díky zakoupeným pomůckám. Někdy se stane, že se rodičům po čase přestane mechanismus líbit a peníze chtějí zpět do své správy. Je třeba argumentovat velkými přínosy pro dítě, ale každý případ je nutné individuálně zvažovat.

Dávka přichází na účet školy. Je důležité zajistit přesnou a jasnou účetní evidenci příjmů a výdajů na každé dítě zvlášť např. pod rodným číslem a jménem dítěte nejen pro rodiče, ale i pro účetní kontrolu.

Je třeba ohlídat případné termíny dalších žádostí a včas uplatnit žádost na další období, aby zvláštní příjemce dávky nezanikl.

První oznámení a jednání jsou mnohdy časově náročné, proto je nutné vytrvat. Vyřízení dávky závisí na pružnosti OSPOD a Úřadu práce, je však třeba počítat se zákonnými lhůtami na vyřízení žádostí. Někdy může celý proces trvat až několik měsíců.

Žádání o ustanovení zvláštního příjemce dávky je cesta náročná, ale pro podporu znevýhodněného žáka velice efektivní. Funguje již několik let na těch základních školách, kde se jednotliví zaměstnanci rozhodli tuto formu pomoci dětem zprostředkovat, podařilo se jim vše vyjednat a vytrvali.

Pokud se rozhodnete tento nástroj využít, budeme rádi za zpětnou vazbu o vašich zkušenostech.